

KRŠĆANSKA INICIJACIJA ODRASLIH

»Initium dimidium operis est«. Ta stara poslovice nas upozorava na važnost svake inicijacije, pa tako i kršćanske.

Sa stajališta vjerovjesnika (objektivno) kršćanska inicijacija je — kako znamo — postupno uvođenje obraćenika u kršćanstvo, pritjelovljenje Kristu. Sa stanovišta katekumena (subjektivno) ona je svjesno prihvaćanje katoličke vjere, kršćansko postojanje, utjelovljenje u Kristovo mistično tijelo. Uzeta institucionalno, kršćanska inicijacija označuje kristijanizaciju kroz eklezijaciju. Crkva je naime redoviti put koji vodi Kristu.

Znakovito pritjelovljenje Kristu odvija se preko sakramenata inicijacije — krštenja, krizme i euharistije. Stoga su oni neposredna svrha kršćanske inicijacije. Ali oni su, kako samo ime inicijacije upozoruje, tek početak kršćanskog života koji treba da se i dalje razvija i usavršuje te kreće prema »punini Kristovoj«. Samo Bog, objavljen u Kristu preko Duha Svetoga, posljednja je svrha kršćanske inicijacije. U tom smislu možemo reći da su spomenuti sakramenti zapravo sredstva kršćanske inicijacije. Po njima se ona realizira u svojoj mističnoj stvarnosti. Pošto su predgovornici govorili o samim sakramentima, mi ćemo se zaustaviti samo na putu koji vodi do njih.¹ Taj put se, eto, u teologiji zove — kršćanska inicijacija..

Još jednu bitnu oznaku inicijacije moramo spomenuti odmah na početku. Ona je uvijek pristup odraslih u kršćanstvo. Kršćanin koji se krsti u djetinjstvu uopće nije sposoban za prethodnu inicijaciju (tu dolazi u obzir samo naknadna kristijanizacija), a onaj koji se krsti prije nego uđe u zrele godine nije dovoljno sposoban za nju. Stoga je pravi subjekt inicijacije samo odrasla osoba, koja je zavoljela vjeru i želi se posvetiti ili uputiti u kršćanske tajne. Zato u ovom izlaganju apstrahiramo od kristijanizacije djece i pubescenata.

Obnova katekumenata

Nikad potreba kršćanske inicijacije nije bila aktualnija nego danas. Oko nas niče sve veći broj nevjernika. Mnogi odrasli kršćani su izgubili vjeru, a raste broj rođenih što ostaju bez krsta. K tome se i poganski narodi množe brže od kršćanskih. Premda, gledan u apsolutnim brojkama, broj kršćana raste, ali u relaciji na svjetsko pučanstvo, on stalno opada. Radi se o biti ili ne-biti kršćanske vjere.

¹ Ovo predavanje je održano na pastoralnom tečaju u Splitu 23. VI. 1977. g.

Oni pak koji su vjernici nalaze se u sve težem položaju. Njihova je vjera uzdrmana porastom bezvjerja i pojavom skepticizma, relativizma i vjersko-filozofskog pluralizma. Sociološko kršćanstvo je u nazadovanju, vjera se sve teže naslijeđuje. Nema više homogene kršćanske sredine koja nijeti i čuva vjeru svojih članova.

Na dnevnom redu je još jedna negativna pojava. Raste broj djece što su u ranom djetinjstvu doduše bili kršteni, ali su kasnije ostali bez ikakva kršćanskog odgoja, nisu učili vjeronauk niti primili ostale sakramente. Možemo li njih sve otpisati i ne pobrinuti se da barem naknadno upoznaju i zavole svoju krsnu vjeru?

Spomenute činjenice nas upozoruju na apsolutnu potrebu kršćanske inicijacije. Ona je neophodna za sve novokrštene, bilo prije krštenja bilo poslije. Prije krštenja je potrebna za sve odrasle, poslije krštenja za krštenu djecu i mladež. Kako smo rekli, mi se ograničavamo samo na inicijaciju odraslih.

Dakle: tko su k a n d i d a t i kršćanske inicijacije? To su:

1. Svi odrasli *nekršteni ljudi* koji žele upoznati vjeru uopće ili osjećaju simpatiju prema Kristu i njegovoj Crkvi. To nisu samo pogani u misijskim zemljama, već i naši zemljaci ateisti, odgojeni bez vjere i krsta.

2. *Kršteni nevjernici*, tj. oni koji su bili kršteni kao sitna djeca a ostali su bez potrebitih sakramenata i vjerskog odgoja. Među krštenim nevjernicima se mogu često naći i oni što su zapravo već primili sve sakramente inicijacije, ali su poslije izgubili vjeru djetinjstva pa sada osjećaju nostalgiju za njom. Mислеći na njih španjolski svećenik Casiano Floristan piše s gorčinom: »Prije su se krštavali obraćenici, danas moramo obraćati krštene.«²

3. *Inovjerni kršćani*, dakle kršteni pripadnici drugih kršćanskih konfesija koji žele prigrliti jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu. Ako traže prijelaz u Katoličku crkvu, i njima je potrebna katolička inicijacija.

Zašto ljudi žele ući u katoličku zajednicu? Uglavnom su dva najčešća motiva koja ih vode na put inicijacije: a) iskreno uvjerenje i osobno obraćanje; b) konformizam, tj. želja novaka da se prilagodi društvenim konvencijama, što se očituje najviše kod sklapanja crkvenih brakova. Moramo priznati, nažalost, da su ovi posljednji u većini.

Dva su također klasična načina kako se od starine obavlja kršćanska inicijacija:

1. *Individualno-privatna priprava* na krštenje. Njome su se kršćani služili oduvijek, od apostolskih vremena do dana današnjega. Ona se je bavila samo pojedinim kandidatima, i udešavala prema njihovim osobnim raspoloženjima i mogućnostima, i to u potpuno privatnom postupku. Možda se je, katkada, sam čin krštenja proslavio svečanije. Ovaj način je ostao u Crkvi uvijek živ i prisutan.

² C. Floristan Samanes, **II Catecumenato**, Ed. Paoline, Alba 1974, str. 70.

2. *Zajednička i javna* inicijacija, kod koje se veći broj kršćanskih simpatizera priprema na susret s Bogom u Kristu, sustavno, kroz duže vrijeme i javnim postupcima. Ta se priprava obavlja kolektivno, institucionalno i u određenim liturgijskim vremenima. Već od samog početka je dobila ime *katekumena*t.

Poslije svoga cvata u II, III, IV. i V. st. katekumenat je počeo lagano zamirati uslijed nove vjerske konstelacije u kojoj se je Crkva našla poslije Konstantina, te zbog novog običaja krštavanja djece i masovnog prijelaza barbara u krilo Katoličke crkve. Tokom srednjega vijeka ga je potpuno nestalo jer više u Evropi nije bilo naroda ni grupa koje nisu bile krštene.

Kad se je Crkva posvetila novim misionarskim zadacima u Aziji i Americi, tamo je katekumenat nanovo oživio. Crkva je nastavila svojim prokušanim metodama evangelizacije. Naravno da misijski katekumenat nije mogao u svemu biti prava slika svoga pralika. Bio je suviše masovan i površan u Latinskoj Americi, dok se je u Indiji ozbiljno katekiziralo u tzv. »kućnom katekumenatu«. U Kini i Japanu su se tražili posebni oblici misionarenja, zgodniji za one krajeve. Napokon je osnivanjem kongregacije *De propaganda fide* (g. 1622) katekumenat doživio bolje dane.

Dosljednom obnovom katekumenata je započeo kard. Lavigerie, koji je u drugoj polovini prošlog stoljeća djelovao u Sjevernoj Africi. On je katekumenat stabilizirao, obrazovao posebne katehiste, a obraćenike je klasificirao u postulante, katekumene i kandidate. Preko njegovih Bijelih otaca katekumenat se je afirmirao u svim misijskim zemljama.

Kad je, na žalost, i sama Evropa postala misijskim područjem, i u njoj se osjetila potreba katekumenata. Obnovila ga je najprije Francuska, »primogenita filia Ecclesiae« koja je sad postala i prvom evropskom poganskom zemljom. Katekumenatski pokret je počeo oko g. 1950., najprije u Lyonu i Parizu, nakon čega su ga prihvatili ostali gradovi i biskupije. Prva nacionalna komisija za katekumenat odraslih osnovana je 1955. U god. 1963. Pariz već ima 32 katekumenske zajednice. Oko polovica francuskih katekumena se priprema za krštenje, a druga polovica za ispovijed, krizmu i euharistiju. Tri petine katekumena su žene, a dvije trećine svih su mlađe dobi.³

Obnova katekumenata je uslijedila i u nekim drugim evropskim zemljama, jer je njegova potreba lebdjela u zraku. Dok se u Francuskoj i Belgiji održavaju katekumenati u strogom smislu riječi, tj. samo za nevjerne, u ostalim krajevima imaju širu funkciju. U Njemačkoj, Švicarskoj i Holandiji npr. katekumenat je namijenjen pretežno inovjercima (protestantima), a u Italiji, Španjolskoj i Portugalu većinom katolicima koji su bili kršteni, ali su kasnije postali otpadnicima.

³ C. Floristan, *op. cit.* 21.

Sv. Stolica se pobrinula da katekumenat dobije doličan organizacijski i liturgijski oblik, pa je 1962. izdala »Ordo baptismi adultorum in varios gradus Catecumenatus dispositus« kao pokusni obred.⁴ Slijedeće godine je II. vatikanski sabor u svojoj liturgijskoj konstituciji zatražio obnovu katekumenata za odrasle u etapama (toč. 64). Istu stvar je Koncil stavio na srce biskupima (Christus Dominus, 14) i svim svećenicima (Optatam totius, 6). Sabor je posebnu pažnju posvetio katehizaciji pogana u misijskom dekretu »Ad Gentes«.

Napokon je Kongregacija za bogoslužje izdala g. 1972. novi obrednik pod nazivom »Ordo initiationis christianae adultorum« i popratila ga posebnim dekretom.⁵ Novi obred inicijacije je obavezan za čitavu Crkvu.

Kako pretpostavljam da nam je novi obred svima poznat (a o njemu sam već govorio u drugim prigodama),⁶ nećemo ulaziti u njegovu potanku analizu. Istaknut ćemo samo glavne etape s odgovarajućim obredima, a onda ćemo se zaustaviti na praktičnoj izvedbi i njezinim poteškoćama.

»Kršćanska inicijacija se obavlja u tri stupnja i četiri vremena. Tri stupnja su:

1. Početno obraćenje, koje se označuje obredom znamenovanja (signatio).

2. Uvođenje u kršćanski misterij i prihvaćanje sa strane Crkve, što se označava obredom odabiranja (electio).

3. Inkorporacija u crkveno Tijelo, što se izvršava sakramentima inicijacije.

Navedena tri stupnja zahtijevaju četiri vremenske etape do kršćanske punine:

1. Vrijeme priprave ili predkatekumenat, u kojemu kandidat za krštenje pokazuje prve znakove obraćanja i želi upoznati katoličku vjeru. Završava obredom znamenovanja.

2. Vrijeme pouke ili katekumenat, u kojemu se kroz više godina vrši intenzivna katehizacija aspiranta. Završava obredom odabiranja.

3. Vrijeme čišćenja i rasvjetljenja, koje spada u posljednju korizmu pred krštenje. Bliža je priprava na sakramente inicijacije preko pokore i exorcizama, a završava na Veliku subotu.

4. Vrijeme sakramenata i mistagogije. Počinje na uskrсну vigiliju sakramentima inicijacije i traje kroz čitavo vazmeno doba kao mistagoško usavršavanje.⁷

Osim struktura kršćanske inicijacije dužnost nam je upoznati i načela na kojima ona počiva:

⁴ AAS 54 (1962) 310—338.

⁵ Ordo initiationis christianae adultorum, Editio typica, Vatikan 1972.

⁶ Na pastoralnom tečaju u Splitu g. 1973; Ž. Bezić, Sakramenti kršćanske inicijacije (Bogosl. Smotra, br. 2—3, g. 1973.).

⁷ Ž. Bezić, Ibid. 261—262.

a) Kršč. inicijacija treba da bude postupna (fit progression), dakle u etapama, polako i solidno izvedena, bez hitnje.

b) Ona treba da se odvija usred kršćanske zajednice (in medio communitatis fidelium) uz pomoć, suradnju i slavljenje čitave župe. Dakle ni tajno, ni privatno, ni individualistički.

c) Liturgija inicijacije valja da bude prožeta Pashalnim misterijem (toč. 4 i 8). Stoga se obavlja u korizmeno i uskrsno vrijeme.

d) Premda priprava na krštenje treba da bude javna i zajednička, u obliku skupnoga katekumenata, valja da se prilagodi situaciji odraslih (aptatur spirituali adultorum itineri) i vodi računa o individualnim i osobnim potrebama svake duše te danim okolnostima mjesta i vremena (toč. 5).⁸

Katekumenat i mistagogija

Još nam valja biti na čistu i sa ciljevima kršč. inicijacije. Njezin cilj je trostruk:

1. *Upućivanje u misterij Krista i njegova poslanja, sticanje vjere, upoznavanje katoličke nauke (ortodoxia).*

2. *Uvođenje u kršćanski život, tj. život po vjeri i ljubavi, dakle kršćanski ethos (ortopraxa).*

3. *Utjelovljenje u kršćansku zajednicu, koja je otajstveno tijelo Kristovo ili Crkva, sudjelovanje u njezinu zajedništvu i bogoslužju, identifikacija s narodom Božjim i odgovornost za katoličku zajednicu (eklezijalnost).*

Sve te ciljeve bismo mogli obuhvatiti jednom riječju *o b r a ć e n j e*, odnosno radikalni prekid s grijehom, preokret u našem poimanju svijeta i novi život u vjeri i nadi. *Obraćanje* je prijelomna točka u životu čovjeka, »the point of no return«, kako kažu Englezi.

Kršć. inicijacija je, kako znamo iz teologije, prije svega Božja inicijativa. Bog sije u duši prvo sjeme vjere, bilo na čudesan i neočekivan način (kao bljesak svjetla pred Damaskom), bilo u dugotrajnom procesu borbe za vjeru (Augustinov put). *Obraćanje* prihvaća ponuđenu milost, osjeća interes za vjerska pitanja, želi upoznati punu istinu i naslućuje da će je naći u Crkvi. Tako postaje kršćanskim simpatizerom. Nastupilo je početno *obraćanje*.

Prva je dužnost Crkve *p r i h v a t i t i* simpatizera otvorena srca, brat-ski, s ljubavlju, poštovanjem i povjerenjem. Veoma je važan prvi razgovor simpatizera sa svećenikom ili kojim drugim predstavnikom Crkve. Taj prvi dodir će po svoj prilici odlučiti daljnjom sudbinom kandidata. U njemu treba utanačiti termine za slijedeće susrete i, po mogućnosti, ispitati

⁸ *Ibid.* 261.

motive koji su simpatizera doveli na traženje Boga u Crkvi. To je važno rasčistiti odmah na početku, jer ti motivi mogu biti kojiput i krivi, a katkada samo nedovoljni.

Na taj način se pripravnik već nalazi na putu *predkatekumenatu*. Prije nego postane službenim kandidatom za krštenje moramo ga upoznati u njegovim problemima i poteškoćama, istražiti njegove duševne potrebe i upoznati osobne naklonosti. Nastojat ćemo u njemu produbiti i ojačati sjeme vjere, a zatim ćemo mu ponuditi sveto blago evanđelja. Bilo preko osobnih, bilo preko grupnih i obiteljskih susreta povezat ćemo ga s krugom elitnih kršćana, koji će na njega djelovati više aktivnim svjedočenjem svoje vjere nego pukom propagandom ili nagovaranjem.

Kad smo simpatizeru pružili prvu evangelizaciju i kod njega otkrili ispravne motive u približavanju Crkvi te utvrdili dobru volju za obnovom života, istinsko zanimanje za vjerska pitanja, prihvaćanje Isusa kao Krista i spremnost služiti mu u crkvenoj zajednici vjernika, došlo je vrijeme da mu svoj prihvrat naznačimo službenim i javnim načinom. *Način prihvaćanja* (receptio) obrednik prepušta sudu biskupskih konferencija i nema liturgijski značaj. Primanje simpatizera se obavlja prigodom vjerskog sastanka ili crkvenog skupa (ali ne mora biti u crkvi, možda je bolje da bude u nekoj vancrkvenoj prostoriji), a zajednici ga predstavlja njegov prijatelj. Od simpatizera se ne traži da očituje svoju vjeru (koju tek stiće), već samo dobru volju u traženju. Prihvaća ga i pozdravlja župnik, neki svećenik ili koji odgovorni član kršćanske zajednice. Skup se nastavlja u bratskom razgovoru, upoznavanju i molitvi za novog brata ili sestru u Kristu.

Tim prihvatom aspirant dobiva svoj početni status u Crkvi — on je simpatizer. Pravno još nije njezin član, on će to postati postepeno, ali je dušom već u Crkvi. Put kristijanizacije je tek započeo. »Fiunt, non nascuntur christiani«, znao je već i Tertulijan.

Po načelu postupnosti sada nastupa vrijeme *katekumenata*. U njemu treba da se nastave ostvarivati ciljevi kršćanske inicijacije, o kojima smo malo prije govorili. Upućivanje u kršćanske tajne se ostvaruje ozbiljnim studijem katoličke vjere. Katekumen je dužan produbiti, osmisliti, razviti i odgojiti svoju osobnu vjeru. Uvođenje u kršćanski život počinje upoznavanjem moralnih načela evanđelja, a završava njihovim prihvaćanjem, primjenom u praksi i revizijom života. Katekumen treba odmah početi živjeti po čudorednim zakonima kršćanstva da prije krštenja spozna hoće li ih moći održavati. Uvođenik se postupno utjelovljuje u kršćansku zajednicu druženjem s vjernicima, pohadanjem crkve, sudjelovanjem u liturgijskim obredima (zasada se još izuzimaju sakramenti, dakako) te polaganom identifikacijom s Katoličkom crkvom.

Prema tome, katekumenat je vrijeme ne samo upoznavanja vjere, već i doba izgradnje, sazrijevanja, odgoja za kršćanski život, uvođenja u katoličko bogoslužje i uklapanja u kršćansku zajednicu. Prvo doživljavanje

Crkve. Ulazak u Damask, metanoia, proces obraćenja. Katekumenat se do sada pokazao prokušanim pastoralnim sredstvom, i tradicionalnim i uvijek suvremenim. Presudan je za budući vjerski život pripravnika.

Ciljevi katekumenata određuju i njegov sadržaj. Upoznavanje vjere i priprava na krštenje zahtijevaju solidno proučavanje katoličkih vjerskih istina, nadasve osobe Isusa Krista. To se odvija u dugotrajnoj *katehezi*, koja može trajati i više godina. Kateheza je temelj čitava katekumenata.

Teoretsku pouku treba da prati i praktična, tj. *uvježbavanje* kršćanskog života. Čim je katekumen upoznao moralna načela kršćanstva, mora ih početi ostvarivati u svome životu. Takav život će ujedno biti i najbolja priprava za sakramenat krizme. No da može ostvariti preporod svoje existencije, katekumen mora upoznati i misterij grijeha, svoju etičku odgovornost i *dužnost pokore*, čime se priprema na sakramenat pomirenja, koji se u inicijaciji još ne obavlja sakramentalno, ali dolazi u obzir poslije krsta. Obraćenje je naime posao čitava života.

Smisao euharistije može shvatiti samo vjernik koji je upoznao značenje liturgije. Kroz liturgijsku zajednicu se naime ostvaruje crkveno i euharistijsko tijelo Kristovo. Stoga je katekumenat eminentno liturgijsko vrijeme, tj. vrijeme praćeno kulturnim obredima i prožeto molitvom i bogoslužjem.

Gornje misli nam ujedno otkrivaju i glavne oblike rada u katekumenatu. To je u prvom redu kateheza, individualna i kolektivna. Ako imamo više katekumena, prije početka katehizacije bilo bi dobro putem jedne ankete ustanoviti njihove probleme i vjerske poteškoće. U osobnim i grupnim razgovorima se razjašnjaju pitanja načeta u katehezi. Slijedeći oblik katekumenata bit će liturgija Riječi, koja će kršćanske novake upoznati s evanđeljem i sv. Pismom uopće. Svakom katekumenu će se omogućiti da nabavi (još bolje ako mu se daruje) barem Novi zavjet. U ostalim bogoslužnim obredima i molitvenim skupovima će katekumen sudjelovati prema potrebi i običajima mjesne crkve. Nema zapreke da se pridruži pokorničkom bogoslužju zajednice. Ako ih je više, obavljat će svoja posebna pokornička bogoslužja.

Kojom ćemo se metodom služiti pri katekumenskoj pouci? Prije svega moramo imati na pameti da se radi o odraslim osobama, pa naše radne metode moramo prilagoditi njima. Poštivat ćemo njihovo iskustvo, zrelost i slobodu. Stoga ćemo radije birati induktivne, existencijalne i antropološke metode, a ne deduktivne, auktoritativne i monološke. Iz istog razloga će u bitne izvore vjerske naobrazbe katekumena spadati ne samo polog Objave, već i razumska obrazloženja kao i njihovo životno iskustvo. Naša će izlaganja pratiti otvoreni dijalog i slobodna izmjena misli. To se najbolje postiže u malim grupama, u prikladnim prostorijama i u iskrenim razgovorima.

Razumljivo je da se u radu s katekumenima nećemo služiti dječjim katekizmima. Za visoko obrazovane ne dolaze u obzir ni srednjoškolski priručnici. Na hrvatskom jeziku imamo po deduktivnoj metodi i za sasvim kratki kurs Radanovićevu knjižicu »Put, istina i život«. Mnogo su bolje stvari: »Nada koja je u nama« (izdana od papinskog sekretarijata za nevjernike), »Naša vjera« (informacije za odrasle, izdana u Rijeci od msgra Pavića), »Novi holandski katekizam« (s priložima kardinalske komisije), te prijevod Ratzingerove knjige »Uvod u kršćanstvo«.

Što se tiče stranih jezika, upozoravam na najnoviju knjigu Karla Rahnera »Grundkurs des Glaubens« (koja je ponešto teška), na Küngovu »Cristsein« (koju treba nešto korigirati), te američku »The teaching of Christ. A catholic catechism for adults«, sastavljenu od više američkih teologa i preporučenu od kard. Wrighta, a prevedenu na njemački.⁹ Još nam mogu poslužiti na talijanskome »Cammino alla fede« od Canciani-a i »Linee di un catechismo per l'uomo d'oggi«, u 2 sveska, od raznih autora, a na francuskome »Dieu marche avec les hommes« od Corvassier-a.

Službeni katekumenat počinje posebnim obredom (signatio, ritus ad catechumenos faciendos), kojemu valja obratiti doličnu pažnju, te upisom u knjigu katekumena (koju treba da ima svaki župski ured). Otada katekumen — ili kako ga naš prijevod obrednika zove »oglašenik« — ima nove dužnosti prema crkvenoj zajednici, a stiže i određena prava: sudjelovanje u bogoslužju Riječi i drugim obredima, sklapanje crkvenog braka i kršćanski sprovod (ako bi preminuo kao katekumen).

Katekumenat kulminira u vremenu tzv. *čišćenja ili prosvjetljenja* (tempus purificationis et illuminationis, ili photizomenat), koje pada u korizmu. »Već sami nazivi ovoga vremena upućuju na asketsko značenje kršćanske inicijacije (čišćenje i rasvjetljenje su asketski stupnjevi, svima nam dobro poznati iz duhovnog bogoslovlja). Bliža priprava na krštenje se mora odvijati u znaku težnje za kršćanskim savršenstvom. Vjernik koji nije spreman težiti za svetošću nije zreo za sakramenat posinovljenja. Stoga ovo vrijeme nije više posvećeno toliko katehiziranju katekumena, koliko njihovoj nutarnjoj pripravi i duhovnoj spremnosti za najodlučniji korak u njihovu životu.«¹⁰

Ovo vrijeme inicijacije uokviruju četiri grupe obreda:

1. Obred odabiranja (electio) na I. korizmu nedjelju. Saslušavši izjavu vjeroučitelja i jamaca (sponsores) te želju samih pripravnika da stupe u redove Crkve, biskup ili njegov zastupnik prihvaća ih kao kandidate za sakramenat krštenja. Od toga časa oni se zovu »izabranici« (electi). Pretpostavlja se da su dobro upoznali kršćanske istine, uzljubili Boga i Krista njegova, pokazali dovoljno crkvenog senzusa, dali dokaze svoje vjernosti i ustrajnosti te da su uspjeli u pokušaju da svoj život usklade evanđelju.

⁹ »Ein katholischer Katechismus«. Kösel Verlag, München 1976.

¹⁰ Ž. Bezić, cit. članak, Bog. Smotra, 2—3/1973, str. 263.

2. Na II., IV. i V. korizmenu nedjelju obavljaju se obredi tradicionalno nazvani »scrutinia« (provjere). Po sudu biskupa njihov broj se može reducirati. »U ovim obredima Crkva želi pomoći izabranima da upoznaju dobro i zlo, tj. preko Riječi usavršiti njihovo čudoredno vladanje te ih osloboditi od jarma grijeha i zla (exorcizmi).

3. Duševno očišćeni i raskajani izabranici Božji imaju pravo i da budu 'prosvijetljeni' otkrivanjem kršćanskih tajni. To se događa u obredu predavanja (traditiones) budućim kršćenicima molitve Gospodnje (očenaša) i kršćanskog Simbola (vjerovanja). Kako je poznato, te svetinje su nekada spadale u tzv. 'disciplina arcana'.

4. Na Veliku subotu se obavljaju 'ritus proxime praeparatorii': predaja simbola i očenaša (ako nije prije izvršena), obred 'efeta', izbor kršćanskog imena i mazanje katekumenskim uljem. Kršćenicima se preporuča da toga dana ne rade (ako je moguće) i da ga provedu u postu, molitvi, razmatranju i sabranju.«¹¹

Kako je Crkva »prasakramenat spasenja«, organizirana zajednica Naroda Božjeg i vidljivi znak prisutnosti Kristove u njoj, to i ulaz u Crkvu mora biti vidljiv i znakovit, tj. sakramentalan. Tu se nazire uloga sakramenata kršćanske inicijacije. K r s t označuje taj ulaz. On je konačni odgovor na Božji poziv za obraćenje, inkorporacija u otajstvenog i crkvenog Krista, izljev milosti Duha Svetoga, osobni savez s Presv. Trojicom, božansko posinjenje krštenika, oslobođenje od ropstva zlu, duhovno preporođenje, nova životna orijentacija, smrt grijehu i anticipacija uskusuća. Simbolikom vode označuje se smrt staroga čovjeka i rađanje novoga.

Stoga se krsno slavlje obavlja na vazmenu vigiliju. Novi obrednik nam pruža divne mogućnosti za pastoralno i liturgijsko oblikovanje ove svečanosti. K r i z m a, koja se odmah zatim dijeli, zaista mora biti potvrda krsnih zavjeta. Tu se susreću Uskrs i Duhovi. Sin i Duh se nadopunjuju. Kao potvrda krsta i punina milosti kod odraslih je ona zaista sakramenat zrelosti, apostolata, svjedočenja i snage naše vjere. Skupa s krstom sakramenat općeg kršćanskog svećeništva.

E u h a r i s t i j a dolazi kao kruna kršč. inicijacije. U njoj se neofiti potpuno priključuju otajstvenom, crkvenom i euharistijskom Kristu. Bratstvo, vjersko i crkveno jedinstvo doživljuje svoj vrhunac. Postajemo »jedno tijelo i jedna duša«. Novokrštenici, vjernici i Krist — svi u jednom zagrljaju!

Mislim da bi bilo suvišno trošiti riječi kolika je pastoralna vrijednost ovog slavlja i koliko mu, prema tome, valja posvetiti brige. Nešto drugo, međutim, nije suvišno napomenuti — trajnu radost i dužnost *mistagogije*. Crkva inzistira upravo na njoj. Ona ne želi danom krštenja napustiti svoje neofite, već hoće da oni i dalje »napreduju u dubljem shvaćanju vazmenog

¹¹ Ž. Bezić, *ibid.* 264.

otajstva«, da novim iskustvom prodru u »potpunije i plodonosnije shvaćanje misterija«, te da se potpuno užive u »zajedništvo s ostalim vjernicima«. ¹²

Stoga se mistagoško vrijeme proteže na čitavo uskršno doba. Svake se vazmene nedjelje može služiti misa »pro neophytis«, na kojoj i oni aktivno sudjeluju. Čitava kršćanska zajednica im pomaže u vršenju evanđeoskih zakona i savjeta, naročito župnik, kumovi, prijatelji i katehete. Samo s njihovom pomoći može obraćenicima uspjeti potpuno uklapanje u kršćansku zajednicu i radosno privikivanje na novi način života. Prvi put primljeni sakramenti nisu kraj, nego tek početak kršćanske zrelosti. Tek u Damasku je Savao postao Pavlom i apostolom.

Među sakramentima kršćanske inicijacije ima jedno pastorče koje obično i ne spominjemo u vezi s inicijacijom. To je sakrament *p o k o r e*. Pošto njezinu ulogu za prvi put preuzima sv. krštenje, sakrament pokore obično niti ne ubrajamo među otajstva inicijacije. Međutim, pokora kao čin (*actus poenitentiae*) i kao krepost (*virtus poenitentiae*) preduvjet je svih ostalih sakramenata. Bez kajanja i pokore nam ne bi mogli biti oprošteni grijesi niti na krstu. A krizmu i euharistiju, kao sakramente živih, ne smijemo ni primati ako se prije nismo pomirili s Bogom. Već su i pogani znali da je »initium salutis notitia peccati«. ¹³ Zato i pokoru možemo nazvati inicijacijskim dobrom. Duhom pokore mora biti prožet čitavi katekumenat. U katekumenskoj katehezi se dobiva pouka o svim sakramentima, ali posebnu pažnju valja posvetiti pripravi na ispovijed. Pravi čas i mjesto u katekumenatu, kad pokora mora imati prednost pred svim ostalim sadržajima, jest »tempus purificationis«.

Praktični problemi

Glavne probleme inicijacije — osobu obraćenika i proces katekumena s mistagogijom — već smo obradili u dosadašnjim razmišljanjima. Još bi nam preostala neka praktična pitanja, kao npr. oblik katekumena, posebni slučajevi, osoba katehete, nova kršćanska sredina u koju neofit stupa te naša dosadašnja nepokretnost.

Priprava na uvođenje u kršćanstvo može se obavljati na tri načina: sasvim privatno, u malim grupama i u javnim katekumenskim ustanovama. Koji je od ovih oblika najbolji? Ako se radi o samo jednom katekumenu, privatna priprava može biti redoviti put, ali ne i jedini. I pojedinac ne može pripravljati u odgovarajućoj skupini krštenih. Međutim, ako se radi o većem broju pripravnika, onda *Crkva preporuča javni i grupni katekumenat*: »Initiatio catechumenorum fit progressionem quadam in medio communitatis fidelium« (toč. 4). Obrednik daje sličnu sugestiju i u br. 50. Takav postupak traži i suvremena psihologija. Čovjek se najbolje for-

¹² Obrednik inicijacije, toč. 37, 38, 39.

¹³ Seneca, *Epistolae*, 28,9.

mira u zajednici, osobito u malim grupama istomišljenika. Stoga nam trebaju javni i grupni katekumenati. To znači da bi u svakom gradu trebao postojati zajednički katekumenski centar (odnosno grupa) u kojem bi se formirali pripravnici na krštenje. Nije idealno da se pojedini svećenik muči napose svaki sa svojim učenicom. Nije dobro biti na putu sam. Skupna priprava na krštenje je psihološki učinkovitija. Važniji od spoznajnih jesu emocionalni odnosi što ih katekumen uspostavlja u skupini. Zajednička katehizacija svih kandidata skupa bolje se isplati u svakom pogledu.

Dobar primjer u tom pravcu dao nam je »Kiko-pokret«, što ga je započeo španjolski obraćenik Francisco Arguelo, zvan Kiko. Njegova revnost ga je navela da se posveti katekumenatu i katehizaciji odraslih u malim grupama. Pokret je raširen najviše u Italiji i Španjolskoj.¹⁴ Slične uspjehe beru focolarini i sljedbenici oca Ch. Foucauld-a.

Naravno, kad posebne prilike budu tražile da pojedini obraćenici ne mogu svoju vjeru ispovijedati javno, ta će se okolnost morati uvažiti i obaviti privatna pouka. No, to ne smije biti pravilo, već samo iznimka. Inače, upadamo u kriptokršćanstvo. Slično se može dogoditi i u tzv. hitnim slučajevima (teška bolest, opasnost smrti, nagli odlazak u tuđinu itd.). Za one odrasle katekumene, koji su u djetinjstvu bili samo kršteni a ostali bez vjerskog odgoja, možemo primijeniti isti oblik katehiziranja kao i za nekrštene, ali za njih otpadaju katekumenski obredi. Za prelaznike, tj. one kršćane koji iz drugih kršćanskih zajednica prelaze u krilo Katoličke crkve, pouku udešujemo prema njihovoj vjerskoj zrelosti. Za njih postoji posebni obred inicijacije ili prelaska.

U vezi s inicijacijskim slavljem dalo bi se postaviti pitanje: a gdje obaviti propisane katekumenske obrede? Unutar grupe u kojoj se uvode-nici formiraju, u župi kojoj pripadaju ili u katedrali?

O tome novi obrednik ne govori ništa. Za svaku od tih mogućnosti vojuju izvjesni razlozi i proturazlozi. Evo ukratko moje mišljenje: u grupnim okvirima i prostorijama mogu se obaviti samo početni katekumenski obredi. Za sakramente pak inicijacije dolazi u obzir župska ili stolna crkva (osim u iznimnim slučajevima). Redovito će biti najbolje da se obredi pristupa obavljaju u župskoj crkvi obraćenika, pogotovo tamo gdje se katekumenat vrši na župskoj razini. No, budući da obrednik prepušta vodstvo katekumena i liturgiju inicijacije mjesnom biskupu, bit će prikladno da se, od zgrade do zgrade, katekumenski obredi odvijaju i u katedrali.

U procesu katekumena presudnu ulogu igra vjerovjesnik ili vjeroučitelj. Komu da se povjeri ova važna služba? U prvom stadiju obraćenja to mjesto pripada osobnom prijatelju aspiranta. U pravom katekumenatu to može biti samo vjerski stručnjak, nazovimo ga kateheta. On je u pravilu svećenik ili diplomirani teolog. Još bolje ako je k tome znanac ili

¹⁴ W. Nastainczyk, *Neue Wege für Religionsunterricht und Katechese*, Echter V., Würzburg 1975, str. 190—197.

prijatelj upućenika. Za ženske osobe će dobro doći i jedna spremna re-dovnica. U privatnom katekumenatu je uglavnom dovoljan jedan kateheta. U grupnom katekumenatu su svi pripadnici skupine ujedno i vjero-učitelji, ali vodstvo ipak pripada odgovornom stručnjaku. U svakom slu-čaju vjeroučitelji moraju biti visoko moralne osobe, praktično dosljedne svome kršćanskom uvjerenju.

Kod javnog katekumenata se ne možemo zadovoljiti samo jednim ka-tehetom. U njemu bi moralo sudjelovati više vjeroučitelja, specijalista za razna područja teologije. Tu ne smiju uzmanjkati ni laici kao pomoćni učitelji. Oni će najbolje pokazati katekumenima kako žive svoju vjeru u svome zvanju. Dapače bi bilo poželjno da većinu katehetskog zbora sači-njavaju upravo katolički svjetovnjaci. Među njima neka se nađu i dobri katolički bračni parovi, koji će novacima svjedočiti o svome obiteljskom životu.

Posebno važan problem je nova kršćanska s r e d i n a u koju obra-ćenici ulaze. Ona naime može njihovu vjeru još više učvrstiti ili ju pak poljuljati. Sablažnjeni od »starih kršćana« neofiti mogu čak i izgubiti tek stečenu vjeru. Statistike u Francuskoj iz g. 1956. dokazuju da tamo 80% novokrštenika napušta katoličku praxu, najviše zbog razočaranja nad »starima«.¹⁵

Te nas činjenice upozoravaju na važnost postkatekumenske mistago-gije. Koliko one liturgijske, u crkvi, toliko i vanliturgijske, u praxi. Tu mogu odigrati važnu ulogu i krsni kumovi. Kao prijatelji i osobe povje-renja krštenikova oni će i poslije krštenja nastaviti svojim blagotvornim uplivom. Oni će biti jamci kumčeto-ve ustrajnosti, učitelji i svjedoci vjere, uzori i vođe u životu. Stoga je bolje ako odraslima služe kao kumovi nji-hovi katolički vršnjaci ili malo stariji prijatelji, a nije isključeno ni ko-lektivno kumstvo. Dužnost je kuma da kumčetu »pokaže ostvarenje evan-đelja u vlastitom i društvenom životu, da mu pomogne u sumnjama i tje-skobama, da mu daje svjedočanstvo te bdi je nad rastom njegova krsnog života (Obr., t. 43).

Sličnu ulogu bi morala preuzeti i neofitova obitelj. No ako ona sama nije kršćanska, dobro ga je povezati s nekom uzornom katoličkom obitelji. Oko njega se također mora svrstati i krug vjernih prijatelja koji će ga nositi primjerom svoje vjere. Ako je obraćenik stasao u krilu neke katoličke gru-pe, ona ga poslije krštenja ne smije napustiti, nego ga i dalje odgajati sna-gom svoga zajedništva.

Napokon, za sretno uklapanje u Crkvu odgovorna je i čitava mjesna kršćanska z a j e d n i c a. Crkva koju će prvu novak upoznati i u kojoj će doživljavati svoje kršćanstvo upravo je njegova župa. Svi njezini članovi bi morali doprinijeti riječju i primjerom daljnjoj izgradnji svoje nove bra-će. Glavni nosilac svega pastoralnog nastojanja, kako u vrijeme pripreve tako i u doba mistagogije, ostaje uvijek pastir zajednice, mjesni župnik.

¹⁵ C. Floristan, *op. cit.* 18 i 23.

O njemu najviše ovisi kako će teći čitava inicijacija, od pretkatekumenata pa do kraja. Osoba i djelo župnika, kao predstavnika Crkve, mogu biti sudbonosni za vjeru obraćenika.

U krajnjoj liniji za čitavu ustanovu katekumenata, njegovu strukturu, odvijanje i uspjeh odgovorni su oni koji se zovu i jesu »*episcopi Ecclesiae*«. Prema zahtjevima obrednika za pristup odraslih u kršćanstvo biskupi bi trebali donijeti upute o obliku primanja u predkatekumenat (t. 12), o ustanovi katekumenata (t. 44,66), o njegovu trajanju i odvijanju (t. 66). Oni bi i sami morali sudjelovati u procesu inicijacije (t. 66) te po bliže odrediti pomoćne obrede (t. 65). Već i prije je »Direktorij za pastoralnu službu biskupa« tražio od njih da se pobrinu za ustanovu katekumenata (br. 172).

A sada na kraju sasvim konkretno pitanje: što smo mi svećenici, župnici i biskupi učinili za uspjeh kršćanske inicijacije? Sv. Stolica i II. vatikanski sabor su nam pokazali novi put uvođenja u kršćanstvo, a jesmo li mi krenuli tim putem? Što smo do sada ostvarili od uputa novog obrednika kršćanske inicijacije?

Bez ikakva straha da ćemo pretjerati možemo odgovoriti: gotovo ništa! Čast vrijednim i revnim pojedincima, kojima je njihov osobni žar diktirao razne pokušaje i pothvate, ali naša hrvatska katolička Crkva službeno nije poduzela ništa za ustanovu i uspjeh katekumenata. Od našeg episkopata nismo dobili nikakva poticaja niti potrebitih norma.

Koliko mi je poznato, u ljubljanskoj katedrali su započeli javnim katekumenatom, ali u nas u Hrvatskoj nije ništa novo pokrenuto. Da ne bih nepravedno osudio bilo koga, uputio sam Tajništvu naše Biskupske konferencije pitanje što je kod nas do sada učinjeno na polju katekumenata? Evo odgovora Tajništva: »U Zagrebu ne postoji neki centar za skupni katekumenat odraslih, a nije nam poznato da postoji ni drugdje u nas. Ne postoje ni neke direktive o načinu kako bi se takvi katekumeni morali pripremati na ulazak u Crkvu. Sve je prepušteno inicijativama pojedinih župnika, koji ih prakticiraju prema vlastitoj uviđavnosti i mogućnostima. Čujem da se ponegdje odrasli katekumeni nastoje uključiti u župske grupe mladih ili studenata. S obzirom na katekumenat župe nisu međusobno povezane, niti je organizirano neko nadžupsko tijelo.«¹⁶

Što na sve to reći? U najmanju ruku: žalosno i neodgovorno.

Doduše, dne 8. svibnja 1975., na sastanku biskupa s delegatima biskupijskih prezbiterija u Zagrebu bila je donesena izjava: »Budući da je Crkva po svojoj biti misionarska, u njoj katekumenat odraslih mora biti nešto samo po sebi razumljivo.«¹⁷ Ali da se ostane samo na takvim općenitim izjavama — to nije samo po sebi razumljivo. To je naša stara nera-

¹⁶ Pismo Tajništva Biskupske konferencije Jugoslavije od 10. V. 1977.

¹⁷ AKSA, br. 15, g. 1975, prilog str. 1.

zumljiva boljka: lijepe izjave bez dosljednog ostvarivanja, mrtvo slovo na papiru... Naša poslovična nepokretnost i nesloga imaju, nažalost, i u ovom pitanju posljednju riječ. Zašto je to tako?

Još prije četiri godine sam bio dao nekoliko prijedloga za pristup ostvarenju katekumenata za odrasle.¹⁸ Od svih njih je ostvaren samo jedan, onaj kojega se nije moglo mimoći: izdan je hrvatski prijevod obrednika kršćanske inicijacije.¹⁹

Zašto se ne bi mogla formirati jedna grupa stručnjaka (pastoralista, kateheta, liturgičara), koja bi dala sugestije za izradu katekumenskog statuta i adaptaciju obreda našim prilikama (barem ad experimentum)?

Zašto biskupi ne počnu u svojim sjedištima i gradovima s osnivanjem javnih katekumenata, vjeronaučnih centara, ekipa kateheta, izdavanjem priručnika i traženjem prostoriya za katekumenat?

Zašto se i sami svećenici, župnici i redovnici, ne bi dogovorili i utemeljili zajedničke katekumenate u koje bi upućivali kršćanske kandidate, te i sami u njima surađivali?

Kad će se početi s izobrazbom kateheta-laika koji bi nužno morali sudjelovati u kršćanskoj inicijaciji?

Možda bi se mogla postaviti još i neka druga pitanja u vezi s katekumenatom. Ali bar na gore postavljena potražimo zajednički odgovor.

Literatura:

AA. VV. — **Adulti, iniziazione cristiana e catecumenato.** Num. spec. della rivista *Via Verità e Vita*, n. 41., a. 1973.

Alberich E. — **Orientamenti attuali della catechesi.** Ed. L. D. C., Torino, — Leumann 1971.

Arndt R. — **Erwachsenentaufe und Gemeindecatechese.** Katechumenatszentrum Köln 1975.

Coudreau F. — **Le Catéchuménat.** Service Dioc. du Cat. Paris 1961.

Feifel E. — **Catechesi in un mondo senza Dio.** L.D.C. Torino-Leumann 1969.

Floristan Samanes C. — **Il Catecumenato.** Ed. Paoline, Alba 1974.

Probst M. i dr. — **Katechumenat heute.** Benziger, Einsiedln 1976.

Rétif L. — **De la catéchese au catéchuménat.** Ed. Fleurus, Paris 1947.

¹⁸ Na pastoral. tečaju u Splitu 1973. i u **Bog. Smetri**, 2—3, 1973.

¹⁹ **Red pristupa odraslih u kršćanstvo.** Izd. KS. Zagreb 1974.